

**Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ***

*Ιωάννης Χ. Βούλγαρης
Ομοτ. Καθηγητής Νομικής Δ.Π.Θ.*

I. Εισαγωγή

Από την σύντομη επισκόπηση του προγράμματος του συνεδρίου, όπου παρουσιάστηκε η παρούσα εισήγηση, ο συντάκτης της είχε διαπιστώσει ότι αυτή μάλλον έπρεπε να ήταν η μοναδική που αναφερόταν στη διεθνή συνεργασία κυρίως στο χώρο του ιδιωτικού δικαίου και ειδικότερα εκείνο του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (στη συνέχεια *ιδ.δ.δ.*). Η διαπίστωση αυτή επαληθεύτηκε κατά μεγάλο μέρος και μετά τη διεξαγωγή του συνεδρίου αυτού: εκτός από τρεις εισηγήσεις που αναφέρονταν και στο ιδιωτικό δίκαιο, όλες οι άλλες αφορούσαν τη διεθνή συνεργασία σχεδόν αποκλειστικά στο χώρο του δημοσίου δικαίου, είτε του δημοσίου διεθνούς δικαίου (στη συνέχεια *δ.δ.δ.*), είτε του κοινοτικού ευρωπαϊκού δικαίου (στη συνέχεια *κ.ε.δ.*).

Όμως στο διεθνές δίκαιο σε ευρεία έννοια συμπεριλαμβάνεται και το *ιδ.δ.δ.* και όχι μόνο το *δ.δ.δ.*, όσο κι' αν αυτό προσπαθούν να αμφισβητήσουν ορισμένοι, προβάλλοντας κυρίως την κατά πλειονότητα εθνική προέλευση των κανόνων του *ιδ.δ.δ.* Ορισμένοι, μάλιστα μερικοί και ασχολούμενοι με το *ιδ.δ.δ.*, φθάνουν μέχρι και να συγχέουν το *ιδ.δ.δ.* με το εσωτερικό δίκαιο, θέση μάλλον όχι πλήρως ορθή και αποδεκτή, ακόμη και όταν οι κανόνες του (δηλ. του *ιδ.δ.δ.*) περιλαμβάνονται σε γενικά νομοθετήματα, όπως ο ΑΚ, που κατά το κύριο και μεγαλύτερο μέρος τους είναι εσωτερικού δικαίου: αν και τα νομοθετήματα αυτά αναφέρονται κατά κύριο λόγο σε σχέσεις εσωτερικού (ιδιωτικού) δικαίου, ρυθμίζουν εξαιρετικά και συναφείς (ιδιωτικές) διεθνείς σχέσεις, οι οποίες και χαρακτηρίζουν τους σχετικούς κανόνες ως (ιδιωτικού) διεθνούς δικαίου, έστω και εθνικής προέλευσης. Εξάλλου, τέτοιοι κανόνες, δηλ. *ιδ.δ.δ.* που ρυθμίζουν ιδιωτικές διεθνείς σχέσεις, υπάρχουν

* Γραπτό κείμενο εισήγησης που έγινε στις 17.12.2009 στο Αμφιθέατρο «Γιάννος Κρανιδιώτης» του Υπουργείου Εξωτερικών, στα πλαίσια Συνεδρίου που οργανώθηκε από την «Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων» μεταξύ 17 και 19 Δεκεμβρίου 2009, με Γενικό Θέμα «Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: Οι διεθνείς θεσμοί σε κίνηση». Το κείμενο της εισήγησης αναφέρεται σε δεδομένα των οποίων ο συντάκτης έχει κατά μεγάλο μέρος άμεση εμπειρία ή συμμετοχή και γι' αυτό δεν γίνονται βιβλιογραφικές αναφορές ή παραπομπές, παρά μόνο όπου αυτό ήταν απόλυτα αναγκαίο, προς συμπλήρωση των αναπτύξεων. Έγινε, επίσης, προσπάθεια προσαρμογής του κειμένου της εισήγησης στο γραπτό λόγο, στο μέτρο του δυνατού: έτσι, οι αναγκαίες σχετικές παραπομπές περιελήφθησαν στο κείμενο (σε παρενθέσεις ή αγκύλες) και όχι σε υποσημειώσεις.

και υπήρχαν πάντοτε και διεθνούς προέλευσης ή συνεργασίας, οι οποίοι μάλιστα συνεχώς αυξάνονται, τόσο σε οικουμενικό, όσο και σε περιφερειακό πλαίσιο.

Συνεπώς, είναι αναμφισβήτητο ότι η διεθνής συνεργασία περιλαμβάνει τόσο σχέσεις δημοσίου δικαίου όσο και ιδιωτικού δικαίου (Α), αν και ο τρόπος της συνεργασίας αυτής διαφέρει ορισμένες φορές στους δύο αυτούς τομείς(Β). Έτσι,

Α. Η διεθνής συνεργασία αποβλέπει στη ρύθμιση:

1) Σχέσεων εξουσίας ή κυριαρχίας, μεταξύ των κρατών ή και με άλλους φορείς εξουσίας ή κυριαρχίας (κατά παραχώρηση), δηλαδή με τους Διακυβερνητικούς Οργανισμούς, σχέσεων που αποτελούν το αντικείμενο του δ.δ.δ. σε ευρεία έννοια και το οποίο είναι στη συντριπτική πλειοψηφία των κανόνων του άμεσα διεθνούς προέλευσης (έστω και διακρατικής), χωρίς να λείπουν και στον χώρο αυτό κανόνες άμεσα μεν κρατικής προέλευσης, αλλά έμμεσα διεθνούς συνεργασίας, όπως π.χ. οι κανόνες κρατικής προέλευσης που ρυθμίζουν μονομερώς ορισμένες φορές την έκταση των χωρικών υδάτων και της αιγιαλίτιδας ζώνης, της υφαλοκρηπίδας ή της ζώνης αποκλειστικής οικονομικής εκμετάλλευσης.

2) Διεθνών σχέσεων στις οποίες δεν παρεμβαίνει φορέας εξουσίας ως τέτοιος, είτε αυτές καταρτίζονται αποκλειστικά μεταξύ ιδιωτών, είτε συνάπτονται και με φορείς εξουσίας, που όμως στις συγκεκριμένες σχέσεις δεν παρεμβαίνουν ασκώντας τέτοια εξουσία αλλά ενεργούν με καθεστώς ανάλογο εκείνου του ιδιώτη (ως fiscus), δηλαδή ιδιωτικών (διεθνών) σχέσεων, που αποτελούν αντικείμενο του ιδ.δ.δ. σε ευρεία έννοια. Η κατηγορία των σχέσεων αυτών αποτελεί σημαντικό μέρος των διεθνών σχέσεων, μάλιστα συνεχώς αυξανόμενο, προωθώντας, έτσι, σημαντικά τη διεθνή συνεργασία, των Κρατών και των Λαών τους και την εδραίωση της ειρήνης μεταξύ τους. Είναι αυτονόητο ότι οι σχέσεις δημοσίου χαρακτήρα, μεταξύ των κρατών, δεν έχουν άλλον κύριο λόγο ύπαρξης, τουλάχιστον στην σημερινή φάση συγκρότησης της Διεθνούς Κοινωνίας που αποβλέπει στην εξυπηρέτηση των αναγκών των ανθρώπων που συνθέτουν τα κράτη, από τη διευκόλυνση και προώθηση των σχέσεων που καταρτίζουν σε διακρατικό επίπεδο οι άνθρωποι αυτοί: όσο περισσότερο αναπτύσσεται η διακίνηση των προσώπων μεταξύ των κρατών και επεκτείνονται οι σχέσεις και οι συναλλαγές μεταξύ προσώπων από διάφορα κράτη, τόσο περισσότερο αναπτύσσονται και οι σχέσεις (εξουσίας και κυριαρχίας) μεταξύ των κρατών αυτών.

3) Για τη δημιουργία των διεθνών σχέσεων αυτών (ιδιωτικών) απαραίτητη είναι και η αποδοχή, στα κρατικά πλαίσια, των αλλοδαπών, με τη συμμετοχή των οποίων καταρτίζονται αυτές οι διεθνείς ιδιωτικές σχέσεις: Έτσι, η ρύθμιση της συμμετοχής και της δραστηριότητας των αλλοδαπών, που γίνεται από το δίκαιο κατάστασης των αλλοδαπών, αποτελεί επίσης περιεχόμενο του ιδ.δ.δ. σε ευρεία έννοια και συνεξετάζεται με τα άλλα τμήματά του, δηλαδή, το ιδ.δ.δ. σε στενή έννοια,

(υποδεικνύει, με κανόνες σύγκρουσης ή επιλογής, το εφαρμοστέο στη σχέση δίκαιο), το *ουσιαστικό ιδ.δ.δ.*, (ρυθμίζει άμεσα τις ιδιωτικές διεθνείς σχέσεις, με ουσιαστικούς κανόνες και όχι με κανόνες επιλογής του εφαρμοστέου σε αυτές δικαίου) και το *δικονομικό διεθνές δίκαιο*, (καθορίζει τη διεθνή δικαιοδοσία των κρατικών οργάνων να εξετάσουν τις σχέσεις αυτές και οργανώνει την παρέμβαση και συνδρομή τους για την ισχύ και εφαρμογή των σχετικών αποφάσεων σε διεθνές επίπεδο). Σε αντίθεση με το *δ.δ.δ.*, το *ι.δ.δ.* δεν είναι, στην πλειοψηφία των κανόνων του, *άμεσα διεθνούς προέλευσης, αλλά εθνικής (κρατικής). Πιο συγκεκριμένα,*

B. Η διεθνής συνεργασία στο χώρο του ιδ.δ.δ. σε ευρεία έννοια γίνεται:

1) Κυρίως *κατά τρόπο έμμεσο*, με μονομερή κανονιστική παρέμβαση των επιμέρους κρατών που ρυθμίζουν τις σχέσεις αυτές με το εθνικό τους δίκαιο (*αυτονομία των κρατών*): ο τρόπος αυτός ήταν μέχρι τελευταία, ο επικρατέστερος στο χώρο αυτό. Η παρέμβαση αυτή των επιμέρους κρατών *αρχικά γινόταν, κυρίως με μονομερείς κανόνες σύγκρουσης*, που καθόριζαν το διεθνές πεδίο εφαρμογής του δικού τους, εγχώριου, δικαίου, δηλαδή που υποδείκνυαν τότε ήταν εφαρμοστέο μόνο το δικό τους δίκαιο, *εξαιρετικά δε με κανόνες ουσιαστικής ρύθμισης*, που ρύθμιζαν τις διεθνείς σχέσεις σύμφωνα με τις δικές τους αντιλήψεις και τα δικά τους (εθνικά) πρότυπα και συμφέροντα. Κατάλοιπα αυτών των παλαιών μεθόδων ρύθμισης των ιδιωτικών διεθνών σχέσεων παραμένουν ακόμη και *σήμερα, σε περιορισμένη έκταση, ορισμένοι μονομερείς κανόνες σύγκρουσης (τοπικής σύνδεσης)*, αλλά και κανόνες *ουσιαστικής επιλογής*, καθώς και η αμερικανική θεωρία των «πράξεων κρατικού (κυριαρχικού) συμφέροντος» (*Act of State Theory*). Σήμερα, όμως, η παρέμβαση αυτή των επιμέρους κρατών γίνεται πλέον συνήθως με διεθνή κριτήρια και καθ' υποκατάσταση της Διεθνούς Κοινωνίας (όταν αυτή δεν επεμβαίνει), δηλαδή με *διμερείς κανόνες σύγκρουσης και κυρίως (τοπικής) σύνδεσης*, που υποδεικνύουν το εφαρμοστέο, ημεδαπό ή αλλοδαπό, στη σχέση δίκαιο που θα τη ρυθμίσει ουσιαστικά και τελικά, και με *διεθνούς αντίληψης, αν και εθνικής προέλευσης, κανόνες ευθείας και ουσιαστικής ρύθμισης* (ουσιαστικούς κανόνες ιδ.δ.δ.).

2) Εξαιρετικά, αλλά με ταχύτατα αυξανόμενο ρυθμό, *κατά τρόπο άμεσο*, με την κατάρτιση κανόνων διεθνούς προέλευσης που τους δεσμεύουν (*ετερόνομη ρύθμιση*) και *προέρχονται:*

α) *είτε από Συνθήκες ή Συμβάσεις* που καταρτίζουν τα κράτη αυτά στα πλαίσια *ad hoc* ή πιο μόνιμης και θεσμικής συνεργασίας (*σχετική ετερονομία*),

β) *είτε από τα όργανα διεθνών θεσμών* (Οργανισμών διακυβερνητικής σύμπραξης και συνεργασίας), που έχουν συστήσει τα κράτη και στα οποία έχουν εκχωρήσει μέρος της εξουσίας και κυριαρχίας τους (*απόλυτη ετερονομία*).

Ο τρόπος αυτός (ετερονομία), αν και περιορισμένης μέχρι σήμερα εφαρμογής, συνεχώς αυξάνει τη σημασία και παρέμβασή του στο χώρο αυτό του ιδ.δ.δ., με τάση να κυριαρχήσει σ' αυτόν, ιδίως στη σύγχρονη εποχή της Παγκοσμιοποίησης, οικονομικής αλλά και πολιτισμικής με την έντονη Μετανάστευση: οι ιδιωτικές διεθνείς σχέσεις που διαμορφώνονται στα νέα αυτά πλαίσια απαιτούν ρύθμιση άμεσα και ουσιαστικά διεθνή, δηλαδή ενοποιημένη και συνεπώς ετερόνομη, διακρατική ή θεσμικά διεθνή. Όμως, η αδράνεια της παράδοσης, ως προς την κρατική παρέμβαση στο χώρο αυτό του ιδ.δ.δ., συντελεί στο να δημιουργούνται αποκλίσεις στην ετερόνομη αυτή κανονιστική παρέμβαση, τόσο στη σχετική όσο και στην απόλυτη ετερονομία: οι αποκλίσεις αυτές οδηγούν σε ενδιάμεσες καταστάσεις, αντίστοιχες εκείνων ενδοτικού χαρακτήρα διατάξεων του εσωτερικού δικαίου.

Γι' αυτό στη συνέχεια εξετάζονται διαδοχικά: η θεματική της διεθνούς αυτής συνεργασίας στο χώρο του ιδ.δ.δ. σε ευρεία έννοια και ιδίως ή πρόσφατη, σύγχρονη θεματική (II), καθώς και η μεθοδολογία της διεθνούς συνεργασίας και παρέμβασης στο χώρο αυτό, επίσης στη σύγχρονη εποχή (III), για να συναχθούν, στο τέλος, ορισμένα συμπεράσματα σχετικά (IV).

II. Η θεματική συνεργασίας, ιδίως σύγχρονη

Η θεματική αυτή προσδιορίζεται από δύο στοιχεία, την Παγκοσμιοποίηση της Αγοράς και των οικονομικών συναλλαγών και την έντονη Μετανάστευση και την Πολιτισμική Παγκοσμιοποίηση που ακολουθεί: Έτσι, αντικείμενο συνεργασίας για την κατάρτιση κανόνων, ιδίως σε θεσμικά πλαίσια (διεθνείς οργανισμούς) αποτέλεσαν:

1) Διεθνείς εμπορικές συναλλαγές, όπως πώληση εμπορευμάτων, χρηματοδοτική μίσθωση (*Leasing*), πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων (*Factoring/Forfaiting*), συμβάσεις παροχής δικαιόχρησης (*Franchise agreements*), συμβάσεις προμήθειας και δημόσιοι διαγωνισμοί (*Procurement*) και ηλεκτρονικό εμπόριο (*e. commerce*) που καλύπτει και τις προηγούμενες συναλλαγές.

Έτσι, μπορούμε, τελείως ενδεικτικά, να αναφέρουμε εδώ:

– Σε οικογενειακό επίπεδο, τη Σύμβαση της Βιέννης του 1980 - στα πλαίσια της «Επιτροπής των Η.Ε. για το Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου» (UNCITRAL/CNUDCI, στην συνέχεια, όπως είναι το ακρωνύμιο του τίτλου της Επιτροπής στα αγγλικά/γαλλικά) και του «Διεθνούς Ινστιτούτου για την Ενοποίηση του Ιδιωτικού Δικαίου» (UNIDROIT στη συνέχεια) - «για τη διεθνή πώληση εμπορευμάτων» (κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 2532/1997), τις δύο Συμβάσεις της Οττάβα του 1988 (UNIDROIT), «για την διεθνή χρηματοδοτική μίσθωση» και «για τη διεθνή πρακτορεία απαιτήσεων» αντίστοιχα (δεν έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα) και τη Σύμβαση του 2006 των Ηνωμένων Εθνών (UNCITRAL/CNUDCI), «για τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων κοινοποίησης στις διεθνείς συμβάσεις» (On the Use of Elec-

tronic Communications in International Contracts). Επίσης, τους πρότυπους Νόμους (Model Laws) της UNCITRAL/CNUDCI, του 1996 και του 2001, για τις ηλεκτρονικές υπογραφές και το ηλεκτρονικό εμπόριο αντίστοιχα και του 2009 «για τους διεθνείς δημόσιους διαγωνισμούς προμήθειας (Procurement)» και του UNIDROIT, του 1999 «για την γνωστοποίηση (Disclosure) ορισμένων στοιχείων που αφορούν το δότη δικαιόχρησης(Franchisor)» και του 2007 «για τη διεθνή μίσθωση», χρηματοδοτική ή όχι (ορισμένα από διεθνή αυτά κείμενα επηρέασαν και το ελληνικό δίκαιο, είτε άμεσα με την ελληνική νομοθεσία, είτε έμμεσα με την κοινοτική - ευρωπαϊκή νομοθεσία, που τα έλαβε ως βάση κατάρτισης κοινοτικών Κανονισμών και Οδηγιών που αφορούν και την Ελλάδα ως μέλος των ΕΚ/ΕΕ, όπως αναφέρεται στη συνέχεια των αναπτύξεών μας).

– Σε περιφερειακό και ιδίως ευρωπαϊκό επίπεδο, γενικά πλειάδα Οδηγιών που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών και εμπορευμάτων, αλλά και το ηλεκτρονικό εμπόριο και πιο συγκεκριμένα τις υπ' αριθ. 1999/93/ΕΚ «για την ηλεκτρονική υπογραφή» και 2000/31/ΕΚ «για το ηλεκτρονικό εμπόριο» (βασίσθηκαν στα παραπάνω αναφερόμενα σχετικά διεθνή κείμενα και μεταφέρθηκαν στο ελληνικό δίκαιο με τα π.δ. 150/2001 και 131/2003 αντίστοιχα). Επίσης τον Κανονισμό ΕΚ/593/2008 «για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές» (Ρώμη Ι), που αντικατέστησε τη Σύμβαση της Ρώμης του 1980 και εφαρμόζεται σ' όλες τις ενοχικές συμβάσεις. Αντίστοιχες συνεργασίες και στην Αμερική στα πλαίσια του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών(ΟΑΚ), όπως η Σύμβαση που καταρτίστηκε το 1994 στην Πόλη του Μεξικού, επίσης «για το εφαρμοστέο δίκαιο στις διεθνείς συμβάσεις» («on the law applicable to international contracts»), με αναλογίες προς την κοινοτική Σύμβαση της Ρώμης του 1980 και τον κοινοτικό Κανονισμό «Ρώμη Ι», με κύρια διαφορά από αυτά τα κοινοτικά κείμενα, τα τεκμήρια που καθορίζουν την *lex contractus* ελλείπει *lex voluntatis* και ιδίως το τεκμήριο της «χαρακτηριστικής παροχής», που δεν ακολουθεί το αμερικανικό αυτό κείμενο), ή στη Αφρικανική Ήπειρο στα πλαίσια του ΟΗΑΔΑ κ.λπ.

2) Διεθνείς Χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, ιδίως διασυνοριακές συναλλαγές (χρηματοπιστωτικές ή εξωχρηματοπιστωτικές) επενδύσεων κεφαλαίων, που αφορούν κινητές αξίες (securities) σε λογιστική μορφή και που διαχειρίζονται/διακινούνται από τρίτους (και συχνά με ηλεκτρονικό τρόπο), δηλαδή «ενδιαμεσσοποιημένες» (*intermediated*). Οι συναλλαγές αυτές έχουν γίνει αντικείμενο τόσο συνεργασίας:

– Σε οικονομικό επίπεδο, όπως π.χ. οι Συμβάσεις που καταρτίστηκαν, το 2002 στα πλαίσια της Συνδιάσκεψης της Χάγης του Ιδ.δ.δ. (ΣΧΙΔΔ), «για το εφαρμοστέο δίκαιο σε ορισμένα ζητήματα που αφορούν τίτλους (επενδύσεως) που διακατέχονται από τρίτους» –που όμως δεν είχε μεγάλη επιτυχία και ανταπόκριση από τα επιμέρους κράτη– και πρόσφατα, τον Οκτώβριο 2009, στη Γενεύη στα

πλαίσια του UNIDROIT, «για τους κανόνες ουσιαστικού δικαίου που διέπουν τους ενδιαμεσοποιημένους επενδυτικούς τίτλους, ή κινητές αξίες επενδύσεως, κεφαλαίων» (On substantive rules regarding intermediated securities) και

– Σε περιφερειακό πλαίσιο, ιδίως ευρωπαϊκό κοινοτικό, με διάφορες οδηγίες, όπως οι με αριθ. 98/26/EK, «για το αμετάκλητο των διακανονισμών πληρωμών και κινητών αξιών» (ν.2789/2000), 2002/47/EK, «για τις συμφωνίες παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας» (ν. 3301/2004) και 2004/39/EK “on Markets in Financial Instruments Directive” (γνωστή και ως MiFID, από τα αρχικά της), που εναρμονίζει την οργάνωση και λειτουργία των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στα κράτη - μέλη της ΕΚ/ΕΕ, ώστε να μπορούν να διακινούνται χωρίς προβλήματα και να έχουν αποτελέσματα στα πλαίσια της Κοινότητας.

3) Διεθνής εξασφάλιση απαιτήσεων, ιδίως με εμπράγματη ασφάλεια (*international secured transactions*). Η συνεργασία στο πεδίο αυτό είναι κυρίως σε *οικουμενικό επίπεδο*: στα πλαίσια του UNIDROIT, όπως η Σύμβαση του Κεμπ Τάουν του 2002, «για τη διεθνή εμπράγματη ασφάλεια επί πραγμάτων κινητού εξοπλισμού (mobile equipment)» και τα σχετικά Πρωτόκολλα, του 2002 «για τον αεροπορικό εξοπλισμό» (επίσης στο Κεμπ Τάουν) και του 2007 «για το σιδηροδρομικό εξοπλισμό» (Λουξεμβούργο), καθώς κι' αυτό που ετοιμάζεται, στα ίδια πλαίσια, για τον αεροδιαστημικό εξοπλισμό, ή, στα πλαίσια της UNCITRAL/CNUDCI, ο *Νομοθετικός Οδηγός* «για τις εμπραγμάτως εξασφαλιζόμενες διεθνείς συναλλαγές», του 2007, αλλά και πιο περιορισμένα σε περιφερειακά (κοινοτικά) πλαίσια, με διατάξεις σε διάφορες Οδηγίες

4) Διεθνείς διαδικασίες ρύθμισης αφερεγγυότητας (Insolvency) και διαχείρισης/εκκαθάρισης επιχειρήσεων με οικονομικά προβλήματα. Η συνεργασία στα θέματα αυτά είχε αποτελέσματα:

– σε *οικουμενικό πλαίσιο*, όπως της UNCITRAL/CNUDCI, με τον «Πρότυπο Νόμο για τις διεθνείς διαδικασίες αφερεγγυότητας», του 1999 (τον οποίο δεν έλαβε υπόψη του ο έλληνας νομοθέτης του τελευταίου Πτωχευτικού Κώδικα, ν. 3588/2007, αλλά τις λύσεις του υιοθέτησε στη συνέχεια σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «για τη διασυννοριακή πτώχευση», το οποίο μόλις, κατά την τελική σύνταξη του γραπτού αυτού κειμένου της εισήγησης αυτής, ψηφίσθηκε από τη Βουλή, αλλά δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη η διαδικασία για τη θέση του σε ισχύ ως ενάριθμου ελληνικού νόμου δημοσιευμένου σε ΦΕΚ) και το «Νομοθετικό Οδηγό του δικαίου της Αφερεγγυότητας», του 2005,

καθώς και

– σε *περιφερειακό, ευρωπαϊκό - κοινοτικό κυρίως, πλαίσιο*, με τον Κανονισμό ΕΚ/1346/2000, «περί διαδικασιών αφερεγγυότητας», αλλά και με την Οδηγία 2001/24/EK «για την εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων με υποκαταστήματα σε άλλα κράτη - μέλη τη ΕΕ», αλλά και σε *μη ευρωπαϊκά - κοινοτικά πλαίσια* (π.χ. Σύμβαση

της Κωνσταντινούπολης, του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1996, όπως και, παλαιότερα το 1936, η σχετική Σύμβαση των Σκανδιναβικών Κρατών και διάφορες σχετικές Συμβάσεις μεταξύ των Κρατών της Αμερικής, ιδίως της Νότιας/Λατινικής).

5) Η *Εγκατάσταση* και οικονομική δραστηριότητα *αλλοδαπών προσώπων*, φυσικών ή νομικών (περιλαμβανομένης και της ρύθμισης των εξωχωρίων ή off-shore εταιριών), αποτέλεσε αντικείμενο έντονης συνεργασίας:

– σε *Οικουμενικό επίπεδο* και στα πλαίσια διεθνών Οργανισμών όπως τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ), η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ), ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και η Διεθνής Οργάνωση Μετανάστευσης (ΔΟΜ), στα πλαίσια των οποίων καταρτίστηκαν διάφορες Συμβάσεις, όπως π.χ. του ΟΗΕ του 1990 «για την προστασία των δικαιωμάτων προς εργασία όλων των μεταναστών και των μελών των οικογενειών τους» (δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα), σωρεία Συμβάσεων που έχουν καταρτισθεί στα πλαίσια του ΔΟΕ και αφορούν τις συνθήκες εργασίας, τη συμμετοχή στις συνδικαλιστικές οργανώσεις, τα ασφαλιστικά και κοινωνικά δικαιώματα των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων και των αλλοδαπών (πολλές απ' αυτές έχουν κυρωθεί και από την Ελλάδα, για τις οποίες βλ. ΠΕΡΡΑΚΗ Στ., *Διεθνής προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Β' έκδ., Αθήνα - Κομοτηνή 2000, σελ. 485 επ. και 811 επ.). Επίσης στα πλαίσια του ΟΟΣΑ έχουν καταρτισθεί Συμβάσεις και άλλα κείμενα που αφορούν την εγκατάσταση αλλοδαπών επιχειρήσεων και ιδίως εταιριών και νομικών προσώπων. Τέλος, στα πλαίσια του ΔΟΜ έχουν καταρτισθεί διάφορες Συμβάσεις που διευκολύνουν τον επαναπατρισμό των μεταναστών, την προστασία τους από το Trafficking καθώς και τη προστασία και νοσηλεία τους (ακόμη και των παρανόμων μεταναστών) από διάφορες επιδημικές ασθένειες, όπως ο ιός του AIDS/HIV [βλ. σχετικά και ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ, Επιμέλεια ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ Ι. (ΔΣΑ στη συνέχεια), *Αλλοδαποί και ανθρώπινα δικαιώματα*, Αθήνα 2009, σελ. 9 επ. και ιδίως 9-11 και 28].

– και σε *περιφερειακό και ιδίως ευρωπαϊκό επίπεδο*, μπορούμε να αναφέρουμε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση εγκατάστασης φυσικών προσώπων, που καταρτίστηκε, το 1956, στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣΕ), η οποία αν και εξακολουθεί να ισχύει μεταξύ των έντεκα (11) Συμβαλλομένων Κρατών (κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν.δ. 4429/1964), έχει χάσει πλέον την πρακτική σημασία της για τα Συμβαλλόμενα Κράτη (πλήν Τουρκίας), στα οποία βρίσκουν εφαρμογή ευνοϊκότερες ρυθμίσεις (του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου, ή του Ενιαίου Οικονομικού Χώρου). Σε ευρωπαϊκό κοινοτικό πλαίσιο η συνεργασία έχει πάρει έντονο χαρακτήρα: έτσι, εκτός από τη Σύμβαση Σένγκεν, μπορούμε να αναφέρουμε τους κοινοτικούς Κανονισμούς ΕΚ/1030/2002, ΕΚ/539 και 1091/2001 για τις άδειες εισόδου και θεωρήσεις αλλοδαπών τρίτων χωρών, τη συνεργασία στα πλαίσια της ομάδας FRONTEX, για την επιτήρηση των συνόρων και πρόληψη της

παράνομης μετανάστευσης κ.λπ.

III. Οι μέθοδοι συνεργασίας στις θεματικές αυτές

Στο χώρο του ιδιωτικού δικαίου η διεθνής συνεργασία, μεταξύ των διαφόρων κρατών γίνεται, είτε σε εξώθεσμικά πλαίσια, με τη σύγκληση ad hoc Διπλωματικών Διασκέψεων, πολυμερών ή συνήθως διμερών, για την κατάρτιση διεθνών Συνθηκών που ενοποιούν ή εναρμονίζουν τη ρύθμιση ορισμένων διεθνών σχέσεων ή ακόμη και σχέσεων εσωτερικού δικαίου στα Συμβαλλόμενα Κράτη, είτε σε θεσμικά πλαίσια, διεθνών Διακυβερνητικών ή Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, για την κατάρτιση διεθνών Συμβάσεων ή άλλων νομικών κειμένων ενοποίησης ή εναρμόνισης των δικαίων ή και επίλυσης διαφορών και προβλημάτων που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή των κειμένων αυτών. Στη συνεργασία αυτή των κρατών εφαρμόζεται:

1) Η κλασική κανονιστική μέθοδος, της κατάρτισης διεθνών Συνθηκών/Συμβάσεων, δηλαδή διεθνής νομοθετική, που μπορεί να χαρακτηριστεί και ως σχετική ετερονομία, αφού αυτές προέρχονται από ειδικό διεθνές όργανο, τη Διπλωματική Διάσκεψη (που συγκαλείται με πρωτοβουλία ενός κράτους ή ενός διεθνούς Οργανισμού), δεσμεύουν δε τα κράτη (που συμμετείχαν ή όχι στη Διάσκεψη που τις κατάρτισε), μόνον μετά από δική τους σχετική βούληση και απόφαση (υπογραφή και κύρωση, προσχώρηση, ή αποδοχή). Η μέθοδος αυτή διαφοροποιείται τελευταία ιδίως στο χώρο του ι.δ.δ., και καθίσταται ακόμη περισσότερο σχετική, με τη δυνατότητα καθιέρωσης εξαιρέσεων στην εφαρμογή τους από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με δηλώσεις (*Declarations*), που μπορεί να γίνουν χωρίς τους περισσότερους περιορισμούς που αφορούν τις επιφυλάξεις (*Reservations*), δηλαδή ως προς το χρόνο και τον τρόπο παρέμβασης. Η σχετικοποίηση αυτή δεν αφορά συνήθως το δίκαιο της κατάστασης των αλλοδαπών.

Επίσης διαφοροποιείται και η ετερονομία, που αφορά κανόνες με προέλευση από διεθνή θεσμικά όργανα, κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο, με τρόπους που περιορίζουν τον απόλυτο χαρακτήρα της ετερόνομης παρέμβασής τους, (π.χ. Οδηγίες στα πλαίσια της ΕΕ/ΕΚ), αλλά και σε οικουμενικό επίπεδο, με τρόπους σχετικοποιημένης κανονιστικής παρέμβασης, για ανταποκριθούν έτσι καλύτερα στις ιδιομορφίες των επιμέρους σχέσεων, που επιζητούν εξειδικευμένες ρυθμίσεις, όπως π.χ. οι τριμελείς Επιτροπές (Panels) για τη ρύθμιση σε πρώτο βαθμό διαφορών που ανακύπτουν μεταξύ Συμβαλλομένων Κρατών στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (WTO), ή διαιτητική/διαμεσολαβητική επίλυση επενδυτικών διαφορών στα πλαίσια του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (ΔΕΕ/ICC) των Παρισίων, ή του Διεθνούς Κέντρου Επίλυσης Διαφορών Επενδύσεων (ICSID) που προβλέπεται από τη Σύμβαση της Ουάσιγκτον της 16.3.1966 (κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον α.ν. 608 του 1968) κ.λπ.

2) Η πιο σύγχρονη, μεικτή, κανονιστική μέθοδος, με κανόνες ετερόνομης προέλευσης αλλά αυτόβουλης αποδοχής και εφαρμογής από τα επιμέρους κράτη και που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και «ενδοτικού δικαίου», με κάπως ελεύθερη μεταφορά του όρου από το εσωτερικό δίκαιο. Η μέθοδος αυτή έχει αμερικανική προέλευση (ΗΠΑ), όπου με ιδιωτική επιστημονική πρωτοβουλία (Commissioners for Uniform State Law) έγινε προσπάθεια για την Ενοποίηση του διαφορετικού ιδιωτικού δικαίου των επιμέρους Πολιτειών και χαρακτηριστικό δείγμα είναι ο αμερικανικός «Ενιαίος Εμπορικός Κώδικας» (Uniform Commercial Code; ή UCC), που ισχύει στις 48 αμερικανικές Πολιτείες (εκτός Αλάσκας και Χαβάι). Αυτή γίνεται με την κατάρτιση *Προτύπων ή Υποδειγματικών Νόμων (Model - Law/Loi - type)* και *Νομοθετικών Οδηγών (Legislative Guides)*, που *καταρτίζονται σε θεσμικά κυρίως πλαίσια* (οικουμενικού ή περιφερειακού χαρακτήρα): τα συμμετέχοντα κράτη έχουν τη δυνατότητα να τους υιοθετήσουν στο σύνολό τους ή μερικώς και να εισάγουν τις ρυθμίσεις που καθιερώνουν στο εθνικό τους δίκαιο (νομοθετικής ή νομολογιακής προέλευσης).

Η μέθοδος αυτή έχει λάβει μεγάλη έκταση σε θεσμικά πλαίσια οικουμενικού (κυρίως UNCITRAL/CNUDCI και UNIDROIT) και περιφερειακού (EE/EK, OAK, Mercosur).

3) Η μη νομοθετική μέθοδος, με κείμενα που αφορούν:

α) την πρακτική των συναλλαγών και τις συναλλακτικές συνήθειες (Lex Mercatoria) όπως, π.χ. «Οι αρχές που διέπουν τις διεθνείς εμπορικές συμβάσεις» (2^η έκδοση του 2004, αλλά είναι ήδη έτοιμη προς δημοσίευση, το 2011, και 3^η έκδοσή τους), από το UNIDROIT, οι διάφοροι *οδηγοί πρακτικής των συναλλαγών*, του ΟΟΣΑ, του UNIDROIT κ.λπ., για τις διεθνείς συμβάσεις δικαιόχρησης (International Franchise Agreements), αλλά και ιδιωτικής πρωτοβουλίας, διεθνών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ/ONG), όπως το «Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο» (ΔΕΕ/ICC) των Παρισίων και οι «Ομοίομορφες Συνήθειες και Πρακτικές για την ενέγγυο (με παραστατικά) τραπεζική πίστωση» (Uniform Customs and Practices for documentary credits), που ετοίμασε, σε τελευταία, 6^η, έκδοση (2007), γνωστή ως UCP 600, ή οι πρακτικές που αφορούν την έκδοση ηλεκτρονικού τιμολογίου (E-Invoicing), κ.ά. ηλεκτρονικής μορφής εμπορικών στοιχείων και εγγράφων και

β) άλλες μορφές χαλαρού δικαίου (soft Law), όπως *Κώδικες Επιχειρηματικής Δεοντολογίας*, που συντάσσονται από διεθνείς επιχειρηματικές ενώσεις, αλλά και κείμενα με κρατική ή και διακρατική συνεργασία (π.χ. στα πλαίσια του ΟΟΣΑ και του UNIDROIT, οι *πρακτικοί οδηγοί* για τη διεθνή δικαιόχρηση - Master Franchise Agreements, κ.λπ.): οι *κώδικες δεοντολογίας προβλέπουν, ως προς την παράβαση των κανόνων τους, κυρίως διοικητικής και ιδίως επαγγελματικής φύσεως κυρώσεις, ως προς τις επαγγελματικές οργανώσεις και ενώσεις στις οποίες συμμετέχουν οι παραβαίνοντες τις ρυθμίσεις τους (πρόστιμα, προσωρινή ή οριστική διαγραφή, στέρηση ορισμένων δικαιωμάτων ή προνομίων κ.ά.), χωρίς ωστόσο να αποκλείεται*

και η επέλευση ορισμένες φορές κι' άλλων ουσιαστικών, νομικών κυρώσεων (ιδίως ποινικής ή αστικής ευθύνης)ως επακόλουθο ορισμένων παραβιάσεων των κανόνων αυτών δεοντολογίας και της επιβολής των αρχικώς επιβληθεισών (διοικητικών - επαγγελματικών) κυρώσεων (με την καθιέρωση πλήρους ή νόθου αντικειμενικής ευθύνης που απορρέει από τις παραβάσεις αυτές, διοικητικού - επαγγελματικού χαρακτήρα).

IV. Συμπεράσματα

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται αβίαστα, ότι στη σύγχρονη εποχή παρατηρείται:

Συνεχής διεύρυνση και αναπροσαρμογή της διεθνούς συνεργασίας και της μεθοδολογίας της, με συνεχή επέκταση της θεσμικής συνεργασίας, ιδίως σε περιφερειακά (συνεχώς αυξανόμενα) πλαίσια, αλλά και σε οικουμενικό επίπεδο, όπου, όμως, διαφοροποιείται συνεχώς ο ετερόνομος χαρακτήρας των ρυθμίσεων, για ν' ανταποκριθούν καλύτερα στον χαρακτήρα των σχέσεων, όπως αυτές εκτυλίσσονται στη σημερινή φάση της Παγκοσμιοποίησης.

Η συνεργασία αυτή περιλαμβάνει ευρύτατη θεματική, που δεν περιορίζεται μόνο στον χώρο των οικονομικών συναλλαγών και του εμπορίου, αλλά επεκτείνεται και σ' εκείνο της προσωπικής κατάστασης και του οικογενειακού δικαίου: η έντονη μεταναστευτική κίνηση που ακολούθησε την Παγκοσμιοποίηση και την απελευθέρωση των αγορών, οδήγησε και στην ανάγκη να ρυθμισθεί κατά τρόπο σταθερό και μόνιμο το καθεστώς της προσωπικής κατάστασης και των οικογενειακών σχέσεων των μετακινουμένων μεταναστών. Τα τελευταία αυτά θέματα δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο της εισήγησης αυτής και του γραπτού κειμένου της (όμως δίνεται η ευκαιρία στον συντάκτη του κειμένου αυτού να παραπέμψει, για μια πρώτη και σύντομη ενημέρωση του αναγνώστη ως προς αυτά, σε άλλες αναπτύξεις και συγκεκριμένα σε εκείνες που περιέχονται σε ΔΣΑ, ό.π., σελ. 11-27).